

Aristoteles: Form / stoff

Situasjon: Idelæra, teoretisk trad., empirisk materiale.

Problem: Hvordan forstå *forandringen* i naturen?

Biologi

Løsning: Dynamisk formbegrep.

Ting = *Stoff* (mulighet), (mangel), *form* (virkelighet)

4 forandringsformer: sted, kvalitativ, kvantitativ, tilblivelse og tilintetgj.

4 årsaker: Form, stoff, bevirkende års., finale årsak

Naturen ordnet ut fra form og formål. Ordnet helhet

Kunstige ting

Naturlige ting: Ikke-levende: Ikke foranderlige: evige,
over månen.

Sirkelbevegelse

Foranderlige: 4 elem.
naturlig sted. Rett
bevegelse opp / ned.

Levende: Ikke følende/sansende

Følende/sansende: Ikke tenkende

Tenkende

Idelæren kan ikke forklare det levende liv, for det som er uforanderlig, kan ikke være årsak til noe foranderlig. (TBE s116) Aristoteles

Idelæren fordobler tingenes antall. Men man forstår ikke noe mer av en gjenstand av å skaffe seg to av samme slag. (T 116)

Hvis det ikke finnes noe ved siden av de enkelte ting, og enkelttingene er uendelige i antall, hvordan er det så mulig å få viten om disse utallige enkeltting? For alt det vi får kunnskap om, fatter vi for så vidt som det er noe ett og det samme, og for så vidt som det foreligger noe allmennt. [...]

Hvis det ikke finnes noe ved siden av de enkelte ting, synes det ikke å være noe for tanken å begripe, men alt må være sansbart og ingenting kan være gjenstand for viten, med mindre vi da sier at sansning er viten. (Aristoteliske grunnbegreper s. 12)

«Uten det allmenne kan man ikke få viten» AG 11

Det som ér først og fremst, som ikke er det og det, men ganske enkelt «er», er tingen. Det som hverken *sies* om noe annet som ligger til grunn, eller er *i* noe slikt annet. Et bestemt menneske, en bestemmt hest.

Det virkelig værende: Enkeltingen,
(substansen, det tilgrunnliggende)

Stoffet: Individuelt, konkret, opptar plass i
rommet

Form: Tingenes vesentlige kjennetrek,
Det vi kan erkjenne,

Vesentlige former:

Egenskaper som gjør tingen til det den er, den tinglige formen. Hver ting har en vesentlig form som bestemmes i tingens begrepsdefinisjon. Predikater som tingen må ha for å være denne type ting, f.eks denne arten. Vi kan ha viten bare om vesentlige former.

Tilfeldige former

Tingen har også en mengde tilfeldige egenskaper, uvesentlige former ved tingen;. Farge, størrelse ol. Forskjellige predikater som kan tillegges tingen.

Når vi lager en kule av messing danner vi formen i dette bestemte stoffet, og det vi får er en kule av messing. Det finnes ingen kule ved siden av de enkelte kuler, like lite som det finnes messing ved siden av de enkelte metalklumper av messing. «Form» betyr slik og slik og er ikke et «dette» dvs. en bestemt ting, som f. eks *denne* bestemte messingkule AG 8

Det vi lagde, er en bronsekule, vi lagde den fra bronse og fra kule. Formen bringer vi inn i noe bestemt, og dette blir en bronsekule. ...det som blir til må være på den ene siden stof, på den andre siden form.

(Ari. s 135-36, tillempet.)

Med 'stof' mener jeg det, som i sig selv hverken er noget bestemt eller af en bestemt størrelse eller noget annet af det, som siges og hvorved det som er, bestemmes. (Ari s. 128)

Mennesker som f. eks Sokrates og Kallikas består av slik og slik en form i dette kjøtt og i disse bein. De er forskjellig på grunn av stoffet, (for det er forskjellig) men samme i formen. (AG 9)

For å erkjenne en ting må tanken enten gripe tingene selv eller deres former. Men tingen selv kan det avgjort ikke være, for det er ikke steinen som er tilstede i sjelen, men dens form. (Stigen 114) AG 9)

”Alment er det altså således, at i den grad tingene kan skilles fra stoffet, i samme grad kan de gjøres til gjenstande for forstanden.” Ari 101

Dynamisk formbegrep:

Stoff: mulighet

Mangel, streben: muliggjør bevegelse

Form: virkelighet

Erkjennelsesprosessen.

Sansning. Ingen ideer i bevisstheten før vi sanser. (Tabula rasa). Sinnet som en ren evne, uten innhold. Sinnet har mulighet for tenkning, på lignende måte som man kan skrive på en tavle der ingenting står skrevet på forhånd.

Hukommelse/minne. Bevaring av sanseinntrykk. Forestillinger skapes

Erfaring: Kjennskap til enkelttilfeller som *ligner*.

Abstrahere ut det som er *felles* i disse enkelttilfellene, tingenes vesentlige form, til et allment *begrep*

Indusere en allmen *regel* utfra dette. Viten om det allmenne, om en regel eller en definisjon. En allmenn dom om en klasse av gjenstander.

nous, forstand: Forstå direkte hva noe er. Ikke-begrunnbart, ikke mulig å argumenter for. Gir oss definisjonene, utgangspunkt for viten.

På grundlag af sandsningen opstår således det, vi kalder erindring, og du fra ofte forekommende erindringer om den samme ting dannes erfaring, for tallmæssig mange erindringer er en enkelt erfaring. Fra erfaringen, dvs. fra det almene, der som et hele nu er bragt tilro i sjælen, fra dette ene ved siden af de mange, fra dette ene der eksisterer som et og det samme i alle disse, dannes så kunnen og viden – kunnen vedrørende det, som skal blive til, viden vedrørende det, som er. (Ari S. 50 Logikken)

Kunstige ting: Ting mennesket har laget. Her er formen noe mennesket selv legger inn i tingen. Forandres ved menneskelig bearbeidelse (Poiesis techne)

Naturlige ting: Har en vesentlig form som gir deres natur. Har evne til å forandres på bestemte måter ifølge sin natur.

Ikke-levende ting. Forandres ifølge sin natur, men bare under påvirkning utenfra.

Levende ting: Har evne til å sette igang forandringer i seg selv ifølge sin form. Har *sjel*. Ernæring, vekst, forplantning

Ikke-følende/Sansende. Det vegetative plan. Vekster.

Følende/sansende: *Levende vesner.* Animalsk plan. Kan føle sine behov. Sanseapparat. Streben.

Ikke-tenkende dyr: ingen evne til abstraksjon og erkjennelse av allmenne former.

Tenkende (Mennesket): Tenkning, abstraksjon, bevisst relasjon til egne behov, egen handling og egen erkjennelse. Det å realisere sin form blir en OPPGAVE.

Fire årsaker eller forklaringsprinsipper

Den formale årsak:

Hva tingene er, forklaring ut fra tingenes form, begrep eller definisjon.

Den stofflige årsak:

Tingens stoff. Det tingen er laget av.

Den bevirkende årsak:

Den ytre påvirkning som forandrer tingen. Ligner mest på vår kausalitet.

Den finale årsak:

Formålsårsak: Hva tingen skal tjene til, hensikten. Tingens funksjon innenfor en større helhet.

Naturen er blitt definert som bevegelsens og forandringens prinsipp, og det er den gjenstanden vi undersøker (Aristoteles, Fysikken)

De fire arter forandring

Stedsbevegelse: Tingen forandrer oppholdssted.

Kvalitativ bevegelse: Tingen forandrer egenskaper, kvaliteter. Farge, konsistens, temperatur ol.

Kvantitativ bevegelse: Tingen øker eller minker.

Vesentlig forandring:

Tilblivelse og tilintetgjørelse: Tingen begynner eller slutter å være til. Tingen som et hele av form og stoff opphører.

Deduktive slutninger

Premiss: Alle kattedyr er rovdyr	Alle X er Y
Premiss: Alle tigere er kattedyr	Alle Z er X
Konklusjon: Alle tigere er rovdyr.	Alle Z er Y
Premiss: Ingen rovdyr er planteetere	Ingen X er Y
Premiss: Alle tigere er rovdyr	Alle z er X
Konklusjon: Ingen tigere er planteetere.	Ingen Z er Y

Formene og de allmenne innsiktene abstraherer vi ut fra tingene vi sanser ved hjelp av *fornuften*.

Vitenskap: Systematisere disse innsiktene og lage begrunnelseskjeder mellom enkeltinnsikter.

Deduktive slutninger gir ikke ny viten, men er en måte å organisere vår viten på.

Induktive slutninger

Premiss: Hundre tigere spiser bare kjøtt. 100 x er y

Konklusjon: Alle tigere spiser bare kjøtt. Alle x er y

P: Hundre nordmenn sitter i fengsel for smugling av narkotika.

K: Alle nordmenn smugler narkotika.

Induktive slutninger er ikke logisk gyldige.

Tre vitensformer

Theoria: Teoretisk betraktning av verden. Nå *sannhet*. Mål i seg selv.

Dygd: *viten (episteme)*

Praxis: Praktisk *handling*. Moral. Menneskelig samhandling. Har sitt mål i seg selv.

Dygd: *klokskap (fronesis)*

Teknikk: Det å *skape* noe (Poesis). Tilvirkning av ting. Kunnskap for et ytre formål. Målet er forskjellig fra adferden.

Dygd: *Kunnen, teknisk innsikt. (Techne)*

Dydsetikk: Utvikle vårt forhold til våre behov og drifter, hva vi føler ved å gjøre det vi gjør. Det gjelder å utvikle *holdninger*. Hva vi *gjør* sier noe om hvem vi *er*.

Konsekvensetikk: Følgen av handlingen er det eneste som teller, ikke hva vi har følt eller ment med dem.

Deontologisk etikk (pliktetikk): Å følge spillereglene for hvordan vi skal handle det viktigste.

Vi fikk ikke sansene ved at vi så ofte eller hørte ofte, tvert imot hadde vi dem først, og så brukte vi de. Dydene derimot får vi ved at vi først utøver dem, på samme måte som når det gjelder andre former for kunnen. For det vi må lære før vi kan gjøre det, det lærer vi ved at vi gjør det. (Aristoteles, Etikken 19)

Tre moralske nivå:

1) Innlæring til riktig handling: Straff og belønning. Håndledning. I overensstemmelse med regelen.

2) Utvikling av en holdning. Følger regelen, men kan ikke selv danne regler. Moralsk dygd.

3) Innsikt i hva som er moralsk godt og hvorfor. Kan begrunne og kritisere de moralske «reglene». Intellektuell dygd: klokskap: innsikt i *hvorfor* vi bør handle slik og slik.

Bevegelse og forandring.

Over månen: Stoff eter. Bevegelsene er sirkulære, jevne, evige naturlige.

Under månen: ild luft vann jord.

Bevegelsene er rettlinjete-foranderlige- endelige-

- naturlige tiltakende
- påtvugne avtakende

Prøv å tenke denne inndelingsmåten:

- a) dyr som tilhører Keiseren,
- b) balsamerte dyr,
- c) tamme dyr,
- d) pattegriser,
- e) sirener,
- f) fabeldyr,
- g) løshunder,
- h) de dyr som inneholdes i herværende klassifikasjon,
- i) som løper rundt som gale,
- j) som er utallige,
- k) som kan tegnes med en svært fin pensel av kamelhår,
- l) etcetera,
- m) som netopp har knust vannkrukken,
- n) som på lang avstand ser ut som fluer.

